

SERMAYE ŞİRKETLERİNİN SERMAYE AZALTIMINDA KARŞILAŞABİLECEKLERİ VERGİSEL SORUNLAR

POSSIBLE TAXATION PROBLEMS OF CAPITAL COMPANIES THAT DECIDE ON CAPITAL REDUCTION

Zeki DOĞAN*

ÖZ

Türkiye’de sermaye şirketleri, faaliyet hacimlerine göre daha fazla sermayeye sahip olmak, bilanço açıklarını veya zararlarını kapatmak, ekonomik krizlerden daha az olumsuz etkilenmek, ortakların ortaklıktan çıkarılması veya ayrılması, kısmi bölünme, yasal zorunluk gibi nedenlerden dolayı zaman zaman sermaye azaltımı kararları vermektedirler. Fakat bu şirketler, vergi kanunlarımızda sermaye azaltımı ile ilgili özel bir düzenlemenin olmaması, tebliğ ve sirkülerin de yayımlanmaması nedeniyle bazı vergisel sorunlar yaşamaktadırlar. Bu çalışmada ise sermaye şirketlerinin sermaye azaltımında karşılaştıkları bu sorunlara ve çözümüne ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sermaye Şirketleri, Sermaye Azaltımı, Vergisel Sorunlar.

JEL Sınıflandırma Kodları: G32, H20, H26.

ABSTRACT

Capital companies in Turkey may decide on capital reduction due to reasons, such as the intention to have more capital compared to their operating volume, recovering adverse balance or loses, minimizing the effects of economic crisis, termination of partnership, partial separation or legal obligations. However, these companies face with taxation problems due to the absence of a special regulation on capital reduction in Turkey and unpublishing notifications and circulars. This study deals with the taxation problems that Turkish capital companies face when they decide on capital reduction and the solutions to overcome these problems.

Keywords: Capital Companies, Capital Reduction, Taxation Problems

Jel Classification Codes: G32, H20, H26.

* Prof. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İ.İ.B.F., İşletme Bölümü, zekidogan7@hotmail.com, ORC-ID: 0000-0003-3328-7565.

Doğan, Z. (Haziran 2020). Sermaye Şirketlerinin Sermaye Azaltımında Karşılaşabilecekleri Vergisel Sorunlar, *Vergi Raporu*, 249, (55-71).

Makale Türü: Derleme Makalesi

M.G.T.: 31.03.2020 / M.K.T.: 22.05.2020

1- SERMAYE ve SERMAYE AZALTIMI KAVRAMLARI

Genel olarak sermaye, şirket sahip ve sahiplerince şirketin kar elde etmek amacını gerçekleştirmek için ihdas ettikleri aynı ve nakdi kıymetler¹ veya pay sahiplerinin ortaklığa getirmeyi taahhüt ettikleri mal varlığının toplamı ve bunun nakit olarak karşılığı² şeklinde tanımlanmaktadır.

Bununla birlikte literatürü incelediğimizde sermaye ile ilgili farklı tanımlarla karşılaşmamız mümkün. İşletme açısından sermaye; üretimde kullanılan, kendisi de üretilmiş olan mal ve değerler bütünü olarak ifade edilmekte, finans açısından sermaye; yatırılmış para, yatırımdan kazanılan gelir ve varlıkların parasal değeri anlamında kullanılmakta, ayrıca, para ve paraya çevrilebilen hisse senedi, tahvil ve bono gibi finansal ürünler olarak da ifade edilmekte, ekonomi açısından sermaye; mal üretmek amacıyla kullanılan makine, fabrika gibi fiziksel araçlar olarak tanımlanmakta, muhasebe açısından da; ortaklar tarafından şirkete konulan değerler³ veya şirkete tahsis edilen veya şirketlerin ana sözleşmelerinde yer alan ve Ticaret Siciline tescil edilmiş bulunan tutar veya tutarlar şeklinde tanımlanmaktadır. Bununla birlikte, TTK'nun da ise sermayenin doğrudan bir tanımı yapılmamıştır. Fakat, 127.

madde de, “.. kanunda aksine hüküm olmadıkça ticaret şirketlerine sermaye olarak; para, alacak, kıymetli evrak ve sermaye şirketlerine ait paylar, fikrî mülkiyet hakları, taşınır ve her çeşit taşınmaz, taşınır ve taşınmazların faydalanma ve kullanma hakları, kişisel emek, ticari itibar, ticari işletmeler, haklı olarak kullanılan devredilebilir elektronik ortamlar, alanlar, adlar ve işaretler gibi değerler, maden ruhsatnameleri ve bunun gibi ekonomik değeri olan diğer haklar, devrolunabilen ve nakden değerlendirilebilen her türlü değer, konabilir.” ifadelerine yer verilerek bir anlamda sermaye dolaylı olarak da olsa tanımlanmıştır.⁴

Sermaye azaltımı ise bilançonun pasif kısmında yer alan, esas sözleşmede yazılı ve ticaret siciline tescil edilmiş olan sermayenin ya da esas veya çıkarılmış sermayenin itibari/nominal değerinin rakamsal olarak indirilmesi veya azaltılması⁵ şeklinde tanımlanmaktadır. Sermaye şirketlerinde sermayenin azaltılması yoluna gidilmesi için sermayenin tamamının ödenmiş olması şartı aranmamaktadır. Çünkü, bu şirketlerde sermayenin azaltılması, hukuki açıdan bir esas sözleşme değişikliği olarak kabul edilmektedir.⁶ Sermaye azaltımı çok değişik şekilde sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırmalardan biri de Şeki 1’de görüldüğü şeklindedir.

¹ İbrahim ERCAN. “Sermaye Azaltımı ve Vergisel Açıdan Değerlendirilmesi”. Mali Çözüm Dergisi. Temmuz-Ağustos 2012. s.219.

² Özdoğrular SMMM Ltd. “Sermaye Artırımı, Sermaye Azaltımı ve Eş Zamanlı Sermaye Azaltımı ve Artırımının Hukuki ve Vergisel Boyutu”, (<https://www.ozdogrular.com/v1/content/view/39772/>). Erişim tarihi: 12 Mart 2020.

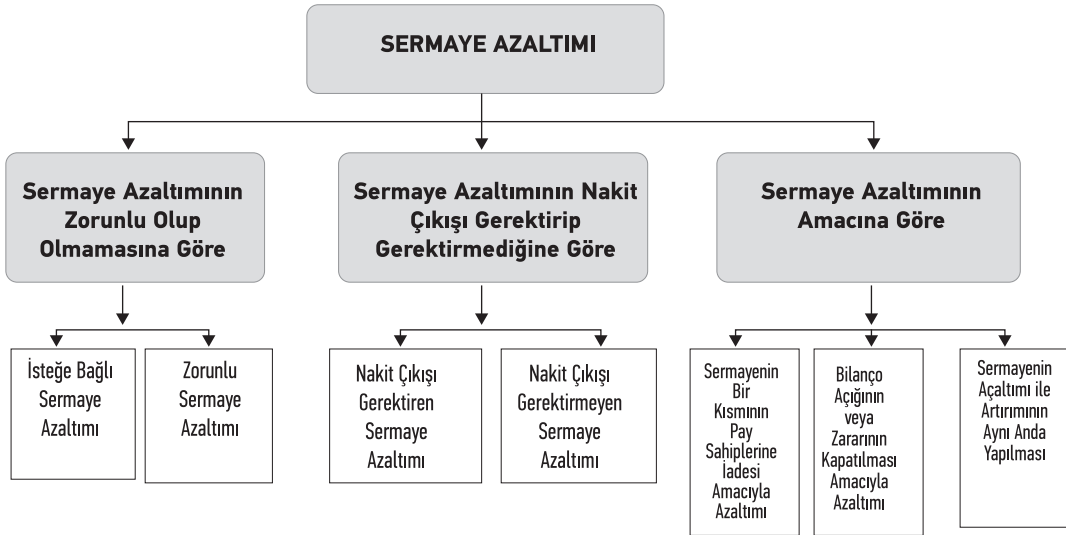
³ Nevzat ERDAĞ. “Şirketlerde Sermaye Avans Bedelinin Hukuki Boyutu”. (<https://www.nevzaterdag.com/sirketlerde-sermaye-avans-bedelinin-hukuki-boyutu/>). Erişim tarihi: 08 Kasım 2019.

⁴ Zeki DOĞAN. “Sermaye Tamamlama Fonun Muhasebeleştirilmesine İlişkin Öneriler”. Vergi Raporu Dergisi. Say:245. Şubat 2020. ss.12-13; Fatih KAYNAK. “Kurumlar Vergisi Mükelleflerinde Sermaye Azaltımının Vergisel Boyutu”. Vergi Raporu Dergisi. Sayı:199. Nisan 2016. s.41; Salih BAYRAM. “Anonim Şirketlerde Sermayenin Azaltılması ve Ortaya Çıkabilecek Vergisel Yükümlülükler”. Vergi Dünyası Dergisi. Sayı:424. Aralık 2016. s.64.

⁵ İhsan Kagan BAYRAKTAR. “Sermaye Piyasası Mevzuatında Yer Alan Sermaye Azaltımı Şartlarının Doğurduğu Sakınca”. Vergi Dünyası Dergisi. Sayı:405. Mayıs. 2015. s.54.

⁶ Mustafa Kemal ARAN. “Kurumlar Vergisi Mükelleflerinde Sermaye Azaltımının Vergisel Boyutu”. E-Yaklaşım. Sayı:281. Mayıs 2016.

Şekil 1: Sermaye Azaltımının Sınıflandırılması⁷

Sermaye azaltımının sermaye şirketlerinde nasıl yapılacağına ilişkin düzenlemeler sadece TTK'nın 473, 474 ve 475.maddelerinde yer almaktadır. Söz konusu kanun maddelerinde belirtilen uygulama anonim şirketler için öngörülen usul ve esasları belirtmektedir. Limited şirketler ile ilgili olarak TTK'nın 592.maddesinde "Anonim şirketlerin esas sermayenin azaltılmasına ilişkin hükümleri limited şirketlere kıyas yoluyla uygulanır. Esas sermaye borca batık bilançonun iyileştirilmesi amacıyla, ancak şirket sözleşmesinde öngörülen ek ödeme yükümlülüklerinin tamamen ödenmesi hâlinde azaltılabilir." şeklinde açıklamalara yer verilmiştir. Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ile ilgili olarak da TTK'nın 565.maddesinde "komanditelerin birbirleriyle, komanditerlerin tümüyle ve üçüncü kişilerle hukuki ilişkileri, özellikle şirketin yönetimine ve temsiline ilişkin görev ve yetkileri, şirketten

ayrılmaları, komandit şirketlerdeki hükümlere tabidir. Birinci fıkrada gösterilen hususların dışında, Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça anonim şirket hükümleri uygulanır." hükümlerine yer verilmiştir. Dolayısıyla sermaye azaltımına ilişkin anonim şirketler için geçerli olan yukarıda yer alan hükümlerin, kurumlar vergisi mükellefi olan sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ile limited şirketler için de geçerli olduğu anlaşılmaktadır.⁸

Sermaye azaltımı ile ilgili vergi kanunlarımızda ise herhangi bir özel düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle de sermaye şirketlerinde sermaye azaltımına ilişkin işlemler ise tamamen TTK'da yer alan düzenlemeler ile vergi otoritelerin zaman zaman gelen taleplerden dolayı sunmuş oldukları özelgeler dikkate alınarak yapılmaktadır.

⁷ Birgül DİKMEN. "6102 sayılı TTK Çerçevesinde Sermaye Azaltımı ve Sermaye Kaybı". Vergi Dünyası Dergisi. Say:441. Mayıs 2018. s.20'den yararlanılarak oluşturulmuştur.

⁸ Fatih KAYNAK . a.g.e. s.41.

2- SERMAYE ŞİRKETLERİNDE SERMAYE AZALTIMININ NEDENLERİ

Sermaye şirketlerinin sermaye azaltımına gitmelerinde birçok neden bulunmaktadır. Bu nedenler aşağıdaki şekilde özetlenebilir⁹;

1- Şirket sermayesinin faaliyet hacmine göre ihtiyacının üzerinde olması veya atıl olması ya da şirketin ihtiyacından fazla bir sermaye ile önceden kurulmuş olması; Her şirketin esas sözleşmesinde yazılı bir sermaye miktarı yer almaktadır. Ancak esas sözleşmede yazılı bu sermaye miktarı şirketin faaliyet konusuna veya hacmine göre fazla olabilir veya zamanla şirketin bazı faaliyetlerine son vermesi nedeniyle sermayenin bir kısmı atıl kalabilir. Bu halde, şirket sermayesi gerçek ihtiyacın üzerindedir demektir. Bu durum, şirketin kârlılık oranını düşürüp birçok yatırımcının kârlılık oranlarına göre yaptığı değerlendirme ve analizleri olumsuz etkileyebileceği gibi ortakların koydukları sermaye üzerinden kâr elde etme olgusuna da ters düşmektedir. Bu nedenle de, mevcut sermayenin, faaliyet hacmi veya iş koluna göre gereksiz büyüklükte olması ve atıl sermayenin başka alanlarda değerlendirilmek istenmesi durumunda şirketler, sermaye azaltımına gidebilmektedirler. Bu şekilde yapılan sermaye azaltımı durumunda karlılık oranı artabilir ve azaltılan kısım kadar kar ortaklara dağıtılmış olmaktadır.

2- Bilanço açıklarının veya zararların kapatılması; Kural olarak sermaye şirketlerinin bilanço da görülen zararları, yasal yedek akçeler ile

karşılanabilmektedir. Fakat, yedek akçeler zararı karşılamaya yetmez ise sermaye fiilen azalmış ve şirket malvarlığı sermayenin altına düşmüş olacaktır. Bu durum ise şirkette bilanço açığının oluşması olarak ifade edilmektedir. Bilanço zararları kapatılmadığı sürece de kar dağıtımının yapılması söz konusu değildir. Bu nedenle, zararın şirket karından karşılanması uzun bir süre alabileceğinden, sermayenin azaltılması sureti ile zararın giderilmesi ve bilançonun daha sıhhatli bir görünüme kavuşması yoluna başvurulabilmektedir. Böylece şirketler sermaye azaltımına giderek bilanço zararlarını yok edebilmekte ve bu surette kar dağıtımı imkanına da sahip olabilmektedirler.

Bununla birlikte sermaye şirketleri kredibilitelerini artırmak amacıyla bilançolarında geçmiş yıl zararlarının görünmesini de istemeyebilirler. Kâr dağıtımı yapabilmek veya kredibilitiyi artırmak amacıyla şirketin geçmiş dönem zararlarının bilanço dışına çıkarılması basit sermaye azaltımı olarak da adlandırılmaktadır.

3- Şirket ortaklarının ortaklıktan çıkarılması veya ortaklığın kendi isteği ile ortaklıktan ayrılması; Sermaye şirketlerinde ortaklar, şirketin kuruluşunda veya sermaye artırımında taahhüt ettikleri sermayeyi ödeme ile yükümlüdürler. Şirket ortaklarının taahhüt ettikleri sermaye borcunu ödemeleri için şirket tarafından TTK 481.maddede yer alan usullerde ticaret sicil gazetesine ilan verilir. Bu ilana rağmen ortakların borcunu ödememeleri durumunda, bu zamana

⁹ Brigül DİKMEN. a.g.e. ss.18-20; Fatih KAYNAK. a.g.e. ss.43-46; Murat SARI ve Erol Cihan DERSİNLİOĞLU. "Sermaye Azaltımının Vergilendirilmesi ve Muhasebeleştirilmesi", E-Yaklaşım. Say:282. Haziran 2016; Emre YILDIRIM ve Sinan KAPLAN. "Anonim Şirketlerin Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Yapacağı Sermaye Azaltımının Muhtemel Vergisel Sonuçlar". E-Yaklaşım. Sayı:302. Şubat 2018; Serkan KALAYCI. "Sermaye Kaynakları İle Geçmiş Yıl Zararlarının Sermaye Azaltımında Kullanılması Nedeniyle Doğacak Vergisel Yükümlülükler". Vergi Raporu Dergisi. Sayı:175. Nisan 2014, ss.99-104; Levent BAŞAK. "Anonim Şirketlerin Sermaye Azaltımına Gitmesi Durumunda Ortağı Olan Dar Mükellefiyete Tâbi Kurumlara Yapılacak Ödemeler Üzerinden K.V.K.'nın 30'uncu Maddesine Göre Tevkifat Yapılacak Mı?". Vergi Sorunları Dergisi. Say:361. Ekim 2018. s.35; Suat SARIGÜL. "Sermaye Azaltımında Geçmiş Yıl Zararlarının Kullanılması ve Ortaya Çıkan Vergisel Sonuçlar ". E-Yaklaşım. Sayı:257. Mayıs 2014.

kadar yaptığı ödemelerden mahrum edilerek ve esas sözleşmede öngörülmüşse cezai şart tahsil edilerek ortaklıktan çıkarılabilmektedir. Bu usule TTK'da iskat denmektedir. TTK'nın 483.maddesi uyarınca temerrüde düşmesi nedeniyle şirketten çıkarılan ortağın payı bir başkasına satılamaz ise sermaye azaltımı yoluyla şirket sermayesi gerçek durumuna uydurulması gerekmektedir. Bu nedenle de sermaye borcunu ödemedi temerrüde düşen ortağın şirketten çıkarılması sermaye azaltımına neden olabilmektedir.

Bununla birlikte, sermaye şirketi ortakları kendi işlerini kurmak, yönetimle yaşadıkları bazı sorunlar veya başka bir nedenden dolayı kendi istekleriyle ortaklıktan ayrılabilirler. Bu durumda da ayrılan ortağın sermayesinin iadesi söz konusu olduğu için sermaye azaltımı ortaya çıkmaktadır.

4- Kısmi bölünmenin olması; TTK'na göre şirketler tam ve kısmi olmak üzere iki şekilde bölünebilmektedir. TTK'ya göre tam bölünmede; bir şirketin tüm malvarlığı bölümlere ayrılmakta ve diğer şirketlere devrolunmaktadır. Bölünen şirketin ortakları ise devralan şirketlerin paylarını ve haklarını iktisap edebilmektedirler. Ayrıca, tam bölünüp devrolunan şirket sona ermekte ve unvanı da ticaret sicilinden silinmektedir. Tam bölünmede şirket tamamen ticaret sicilinden silindiği için sermaye azaltımı da söz konusu olmamaktadır. Kısmi bölünmenin ise TTK'nda *"bir şirketin malvarlığının bir veya birden fazla bölümü diğer şirketlere devrolunur. Bölünen şirketin ortakları, devralan şirketlerin paylarını ve haklarını iktisap ederler veya bölünen şirket, devredilen malvarlığı bölümlerinin karşılığında devralan şirketlerdeki payları ve hakları elde ederek yavru şirketini oluşturur."* şeklinde yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun(KVK) 19. maddesinde de, tam mükellef bir sermaye şirketinin veya sermaye şirketi niteliğindeki bir yabancı kurumun, Türkiye'deki işyeri veya daimi temsilcisinin bilançosunda yer alan taşınmazlar ile en az iki tam yıl süreyle elde

tutulan iştirak hisseleri ya da sahip oldukları üretim veya hizmet işletmelerinin bir veya birkaçını kayıtlı değerleri üzerinden aynı sermaye olarak mevcut veya yeni kurulacak tam mükellef bir sermaye şirketine devretmesi şeklinde tanımlanmıştır. Bu nedenle tüm bu açıklamalar çerçevesinde sermaye azaltımı yalnız kısmi bölünme durumlarında söz konusu olmaktadır. Kısmi bölünmede de kısmi bölünen şirketin devrettiği değer kadar sermaye azaltımı olmaktadır.

5- Zorunluluktan dolayı sermaye azaltımı; TTK'nun 376.maddesinde *"son yıllık bilanço'ya göre, sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının üçte ikisinin zarar sebebiyle karşılıksız kaldığı anlaşıldığı takdirde, derhâl toplantıya çağrılan genel kurul, sermayenin üçte biri ile yetinme veya sermayenin tamamlanmasına karar vermediği takdirde şirket kendiliğinden sona erer."* ifadeleri yer almaktadır. Fakat, konu ile ilgili uygulamada bazı sorunların yaşanması nedeniyle ve TTK'nun 376.maddesini daha açık ve anlaşılır bir hale getirmek için 15.09.2018 tarihinde *"6102 sayılı TTK'nun 376.Maddesinin Uygulamasına İlişkin Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ"* yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Yayımlanan bu tebliğe göre ise son yıllık bilançodan, sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının en az yarısının ya da üçte ikisinin zarar sebebiyle karşılıksız kaldığı anlaşıldığı takdirde yönetim organı, genel kurulu hemen toplantıya çağırır. Toplantıya çağrılan genel kurul ise;

- 1- Sermayenin üçte biri ile yetinilmesine ve Kanunun 473,474 ve 475. maddelerine göre sermaye azaltımı yapılmasına,
- 2- Sermayenin artırılmasına,
- 3- Sermayenin tamamlanmasına, karar verebilmektedir. Gerek TTK gerekse konu ile ilgili yayımlanan Tebliğe göre eğer bir sermaye şirketi, sermayenin 1/3 ile yetinilmesi yönünde karar verir ise sermayenin azaltılması söz konusu olacaktır. Dolayısıyla buradaki sermaye azaltımı da zorunluluktan dolayı ortaya çıkmaktadır.

6- Diğer nedenlerden dolayı sermaye azaltımı; Sermaye şirketleri ekonomik kriz dönemlerinde finansman sıkıntısı çekmemek, faaliyetlerinin devamını sağlamak veya daha az krizden zarar görmek için küçültmeye gitmeyi tercih edebilirler. Bu durumda sermayenin azaltılması ile şirketin küçültülmesi işlemleri başlatılmaktadır. Ayrıca, daha önce kurulmuş olan sermaye şirketlerinin sürekli zarar etmesi de sermayenin azaltılmasını kaçınılmaz hale getirebilmektedir.

Bununla birlikte, daha önce kurulmuş olan sermaye şirketleri, Türkiye'deki riskleri paylaşmak için yeni bir şirket kurmak ve böylece grup şirketi veya holding şirket haline gelmek, kurulacak olan yeni bir şirkete sermaye tahsis etmek gibi nedenlerden dolayı da sermaye azaltımına gidebilmektedirler.

3- SERMAYE AZALTIMININ VERGİLENDİRİLMESİ ve MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Sermaye şirketlerinde yetkili kurulların sermaye azaltımına karar vermeleri durumunda bu şirketlerin karşılaşılabilecekleri birçok sorun bulunmaktadır. Bu sorunlar;

- 1- Sermaye azaltımında hangi sermaye unsurlarının ve nasıl dağıtılacağı sorunu,
- 2- Sermaye azaltımında hangi sermaye unsurunun dağıtımına öncelik verileceği sorunu(sıralama sorunu),
- 3- Sermaye azaltımının vergilendirilip vergilendirilmeyeceği sorunu, şeklinde sıralanabilmektedir.

Gerek TTK'nda gerekse vergi kanunlarımızda sermaye azaltımında hangi sermaye unsurlarının

ve nasıl dağıtılacağı, hangi sermaye unsurunun dağıtımına öncelik verileceği, sermaye azaltımının vergilendirilip vergilendirilmeyeceği ve vergilendirilecek ise de nasıl vergilendirileceği konularında herhangi bir düzenleme veya hüküm bulunmamaktadır.

Bununla birlikte literatürde sermaye azaltımı konusunda kullanılabilecek bir çok yöntem önerilmektedir. Bu yöntemler ise¹⁰;

- 1- Öncelikle ödenmiş sermayenin dağıtılmasının kabul edilmesi veya vergisel sonuç doğurmayan unsurlara öncelik verilmesi,
- 2- Öncelikle dağıtımı vergiye tabi olan sermaye unsurlarının dağıtılmış sayılacağı veya vergisel sonucu olan kar ve kazançlara öncelik verilmesi,
- 3- Azaltılan sermayeyi, sermayeyi oluşturan kaynaklara göre orantı yoluyla dağıtmak,
- 4- İlk giren sermaye unsurunun ilk olarak dağıtılacağı,
- 5- Son giren sermaye unsurunun ilk olarak dağıtılacağı,
- 6- Söz konusu sermaye azaltımının sermayeyi oluşturan hangi kalemlerle irtibatlı olduğu konusunda şirket yetkililerinin beyanlarını esas almak/hangi sermaye unsurunun dağıtılacağına şirket genel kurulunun karar vermesi, şeklinde sıralanmaktadır.

Ayrıca, sermaye şirketlerinin sermaye azaltımında hangi sermaye unsurlarının ortaklara öncelikle dağıtılması gerektiği konusunda vergi kanunlarında herhangi bir hüküm bulunmamasına rağmen vergi idaresi konu ile ilgili görüşlerini özeldeler yoluyla ortaya koymaya çalışmıştır. Ver-

¹⁰ Mustafa Göktuğ KAYA ve Ersin AKÇAY. "Sermaye Azaltımının Vergilendirilmesi ve Muhasebeleştirilmesi". Vergi Raporu Dergisi. Say:204. Eylül 2016. s.26; İbrahim Burak KIZILSEKİLİ. "İşletme Zararının Sermaye Azaltımı Yoluyla Karşılanması Vergi ve Muhasebe Uygulamaları Yönünden Sonuçları". Vergi Raporu Dergisi. Say:201. Haziran 2016. s.146; Arzu AKÇURA DEĞER. "Şirketlerde Sermaye Azaltımının Vergisel Boyutu". (<https://www.verginet.net/dtt/1/sermaye-azaltimi-vergi.aspx>). Erişim tarihi: 21 Mart 2020.

gi idaresinin sermaye unsurlarının dağıtımındaki uygun gördüğü sıralama ise aşağıdaki gibidir¹¹;

- 1- Kurumlar vergisine ve vergi sonrası dağıtılan kazancın ise kâr dağıtımına bağlı gelir vergisi kesintisine tabi tutulacak hesaplardan karşılanması,
- 2- Kâr dağıtımına bağlı gelir vergisi kesintisine tabi tutulacak hesaplardan karşılanması,
- 3- Son olarak ise şirketten çekilmesi halinde vergilendirilmeyecek aynı ve nakdi sermaye unsurlarından karşılanması, şeklindeki sıralanmıştır.

Bununla birlikte sermaye azaltımına hangi sermaye unsurlarının dağıtımına öncelik verileceğine ilişkin Gelir İdaresi Başkanlığı'nın en son sunmuş olduğu özetlerinden biri olan 16.03.2018 tarih ve 62030549-120[94-2015/203]-268414 sayılı özelgesinde, "*Sermaye azaltımının ortaklar tarafından nakden veya aynen yapılan ödemelerden kaynaklanması halinde, ortakların esas olarak işletmeye koydukları sermayeyi Türk Ticaret Kanunu hükümleri çerçevesinde geri almış olmaları nedeniyle mükellefiyet statüsüne bakılmaksızın vergilendirme işlemi yapılmayacaktır. Yapılacak olan sermaye azaltımında da öncelikle daha önce sermayeye eklenmiş olan enflasyon düzeltme farklarının ve geçmiş yıl karlarının işletmeden çekildiğinin kabulü gerekmekte olup azaltılan sermaye tutarı, enflasyon düzeltilmesi olumlu farkları ve geçmiş yıl karları toplam tutarından fazla ise fazlalığın şirket ortakları tarafından nakit olarak konulan sermayeden kaynaklandığı kabul edilecektir.*"¹²

şeklindeki ifadelerine yer verilmiştir.

Yukarıdaki verilen sıralamalar incelendiğinde, vergi idaresinin sermaye azaltımında azalan sermayenin öncelikle, dağıtımı vergiye tabi sermaye unsurlarından olacağı görüşünü benimsediği görülmektedir. Vergi idaresinin, azalan sermayenin öncelikle, dağıtımı vergiye tabi unsurlar ile ilişkilendirmesi bir açıdan anlaşılabilir. Çünkü, ortaklara dağıtılması halinde vergilendirmeye konu olacak sermaye unsurlarının öncelikle sermayeye eklenip daha sonra sermaye azaltımı yoluyla ortaklara geri verilmesi durumunda, aslen vergiye tabi bir unsurun dolaylı yoldan vergilendirme dışı kalması söz konusu olabilecektir.¹³

Bu çalışmamızda da, öz kaynak kalemlerinin sermaye azaltımında kullanılması durumunda vergilendirmeye tabi tutulup tutulmayacağı ve muhasebeleştirilmesine ilişkin işlemleri, vergi idaresinin zaman zaman vermiş olduğu görüşler dikkate alınarak yapılmıştır.

Gerek sermaye azaltımında gerekse sermaye artırımında kullanılabilecek öz kaynak kalemi ise 1 sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde ve Tekdüzen Muhasebe Palnı'nda, şirket sahip veya ortaklarının bilanço tarihinde şirkete yapmış oldukları sermaye yatırımlarının tutarını gösteren bir hesap sınıfı olarak tanımlanmış ve "*50 Ödenmiş Sermaye, 52 Sermaye Yedekleri, 54 Kâr Yedekleri, 57 Geçmiş Yıllar Kârları, 58 Geçmiş Yıllar Zararları, 59 Dönemin Net Kâr veya Zararını*" kapsadığı belirtilmiştir.

"50 Ödenmiş Sermaye" hesap grubu incelendiğinde bu hesap grubunun; "*500 Sermaye, 501 Ödenmemiş Sermaye, 502 Sermaye Düzeltme-*

¹¹ Emre YAYLA ve Erhan BAYAR. "Anonim Şirketlerin Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Yapacağı Sermaye Azaltımının Vergisel Sonuçları", Vergi Dünyası Dergisi. Sayı:450. Şubat 2019. s.56; Umut VARLI. "Şirketlerde Sermaye Azaltımının Vergisel Boyutu". E-Yaklaşım. Sayı:245. Mayıs 2013; Mustafa Göktuğ KAYA ve Ersin AKÇAY. "Sermaye Azaltımının Vergilendirilmesi ve Muhasebeleştirilmesi". Vergi Raporu Dergisi. Say:204. Eylül 2016. s.26; Fatih Kaynak. a.g.e. s.54; Murat SARI ve Erol Cihan DERSİNLİOĞLU. a.g.e.

¹² Emre YAYLA ve Erhan BAYAR. a.g.e. s.53.

¹³ Serkan KALAYCI. a.g.e. ss.108-109.

si Olumlu Farkları ve 503 Sermaye Düzeltmesi Olumsuz Farkları” hesaplarından oluştuğu görülmektedir. “500 Sermaye” hesabı ise “işletmeye tahsis edilen veya işletmelerin ana sözleşmelerinde yer alan ve Ticaret Siciline tescil edilmiş bulunan sermaye tutarı bu hesapta yer alır. Kayıtlı sermaye sistemine alınan ortaklıklarda çıkarılmış sermaye gösterilir. Kayıtlı sermaye tavanı ayrıca dipnotlarda belirtilir.” şeklinde tanımlanmaktadır. “52-Sermaye Yedekleri” hesap grubu incelendiğinde de bu hesap grubunun; “520 Hisse Senedi İhraç Primleri, 521 Hisse Senedi İptal Karları, 522 M.D.V Yeniden Değerleme Artışları, 523 İştirakler Yeniden Değerleme Artışları ve 529 Diğer Sermaye Yedekleri” hesaplarından, “54-Kar Yedekleri” hesap grubu incelendiğinde bu hesap grubunun da; “540 Yasal Yedekler”, “541 Statü Yedekleri”, “542 Olağanüstü Yedekler”, “548 Diğer Kâr Yedekleri” ve “549 Özel Fonlar” hesaplarından, oluştuğu görülmektedir.

Bununla birlikte, diğer öz kaynak hesap gruplarından “57 Geçmiş Yıllar Karları” hesap grubunun, “570 Geçmiş Yıllar Karları” hesabından, “58 Geçmiş Yıllar Zararları” hesap grubunun da “580 Geçmiş Yıllar Zararları” hesabından oluşmaktadır.

Sermaye şirketleri bu hesaplardan “502 Sermaye Düzeltmesi Olumlu Farkları, 520 Hisse Senedi İhraç Primleri, 521 Hisse Senedi İptal Karları, 522 M.D.V Yeniden Değerleme Artışları, 523 İştirakler Yeniden Değerleme Artışları ve 529 Diğer Sermaye Yedekleri, 540 Yasal Yedekler”, “541 Statü Yedekleri”, 542 Olağanüstü Yedekler, 548 Diğer Kâr Yedekleri ve 549 Özel Fonlar,

570 Geçmiş Yıllar Karları” hesaplarını, sermaye artırımında kullanmak üzere sermayeye ekleyebilmektedirler. Bununla birlikte bazı tutarların, “529 Diğer Sermaye Yedekleri, 549 Özel Fonlar”¹⁴ hesaplarında izlenmesi durumunda bu hesaplar sermaye eklenememektedir.

Sermaye şirketleri yukarıda belirtilen hesapları sermayeye ekledikten sonra sermaye azaltımına karar vermesi ve azaltma işlemi de daha önce sermayesine eklemiş olduğu bu hesapları kullanması halinde, bazı vergisel sorunlar ile karşılaşabileceklerdir. Bu sorunlar ise vergi idaresinin zaman zaman konu ile ilgili vermiş olduğu görüşler dikkate alınarak çözülebilmektedir. Konu ile ilgili örnekler aşağıda yer verilmiştir.

1- Azaltılan sermayenin “sermaye düzeltmesi olumlu farklarını(enflasyon düzeltme farklarını,) yeniden değerlendirme artışlarını, maliyet artış fonunu”¹⁵ içermesi:

Konu ile ilgili Ankara Vergi Dairesi Başkanlığı’nın 21.02.2012 tarih ve 120[94-11/5]-264 sayılı özelgesinde, “daha önce sermayeye eklenmiş olan yeniden değerlendirme değer artış fonunun, şirketin sermaye azaltımı yapması sebebiyle ortaklara dağıtılması halinde, işletmeden çekilen tutarların öncelikle kurumlar vergisine, vergi sonrası dağıtılan kazancın da kar dağıtımına bağlı vergi kesintisine tabi tutulması”¹⁶, Gelir İdaresi Başkanlığı’nın 30.07.2013 tarih ve 38418978-125[6-12/7]-809 sayılı özelgesinde, “... daha önceki yıllarda şirket sermayesine eklenmiş olan varlık yeniden değerlendirme değer artış fonu ve maliyet artış fonu ile pasif kalemlere ait enflasyon fark hesaplarının şirketin sermaye azaltımı

¹⁴ Bu hesapta hangi tutarların izlendiği önemlidir. Örneğin “sermaye tamamlama fonunu” bu hesapta izleyenler bu hesabı sermaye artırımında ve azaltımında kullanamazlar. Çünkü, ortaklar tarafından sağlanan bu fonun şirkete konulma amacı farklıdır.

¹⁵ Gelir Vergisi Kanunu’nun 38.maddesi hükmü maliyet artış fonu ayrılmasını esaslarını belirliyordu. Ancak, 5024 sayılı Kanunla maliyet artış fonu düzenlemesi yürürlükten kaldırılmıştır. Bu nedenle, şirketlerin hala öz kaynaklarında bu fon tutarı yer alıyor ise bu durum geçerli.

¹⁶ Cemali OKTAY. a.g.e. ss.133-134.

yapması nedeniyle ortaklara dağıtılması halinde, işletmeden çekilen bu tutarlar üzerinden öncelikle kurumlar vergisi hesaplanması, vergi sonrası dağıtılan kazanç üzerinden de kâr dağıtımına bağlı vergi kesintisi yapılması..."¹⁷, 01.02.2008 tarih ve B.07.1.GİB.0.02.29 sayılı özelgesinde de, "... sermayeye eklenmiş olan pasif kalemlere ait enflasyon fark hesaplarının, şirketin sermaye azaltımı yapması sebebiyle ortaklara dağıtılması halinde işletmeden çekilen tutarların öncelikle kurumlar vergisine tabi tutulması, vergi sonrası dağıtılan kazancın da kar dağıtımına bağlı vergi kesintisine tabi tutulması ..." şeklinde görüşlerine yer verilmiştir.¹⁸

Bununla birlikte, Gaziantep Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 30.12.2011 tarih ve B.07.1.GİB.4.27.15.01-11-515-56-77 sayılı özelgesinde, "... değer artış fonu, sermayeye ilave dışında herhangi bir suretle başka bir hesaba nakledildiği veya işletmeden çekildiği takdirde, bu işlemin yapıldığı dönem kazancı ile ilişkilendirilmeksizin bu dönemde vergiye tabi tutulur. Gelir vergisi mükelleflerince ayrılan değer artış fonu başka bir hesaba aktarılamaz; aktarılması veya sermayeye ilave edilmesi halinde işletmeden çekilen değer olarak kabul edilir."¹⁹ ve Ankara Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 30.07.2013 tarih ve 38418978-125[6-12/7]-809 sayılı özelgesinde maliyet artışı fonu ile ilgili "... bu fon, sermayeye ilave dışında herhangi bir suretle başka bir hesaba nakledildiği veya işletmeden çekildiği takdirde, o yılın kazancına dahil edilerek vergiye tabi tutulur."²⁰ şeklinde ifadelerine yer verilmiştir.

Ayrıca, Vergi Usul Kanunu'nun Mükerrer 298. maddesi uyarınca, enflasyon düzeltmesi olumlu farklarının geçmiş yıl zararlarına mahsup edilmesi veya sermayeye ilave edilmesi kar dağıtımı

sayılmamakta ve pasif kalemlere ait enflasyon fark hesapları, herhangi bir suretle başka bir hesaba nakledildiği veya şirketten çekildiği takdirde, bu işlemlerin yapıldığı dönemlerin kazancı ile ilişkilendirilmeksizin, bu dönemde vergiye tabi tutulmaktadır. Maddede belirtildiği gibi, sermaye düzeltmesi olumlu farklarının sermayeye ilave edilmesinde herhangi bir vergisel yükümlülük doğmamaktadır. Bu nedenle, vergi otoritelerin yukarıda verilen görüşleri ve ilgili kanun maddesi dikkate alındığında, sermayeye ilave edilen enflasyon düzeltmesi olumlu farklarına ilişkin tutardan sermaye azaltımı yapılması halinde, bu tutar üzerinden öncelikle kurumlar vergisi hesaplanacak, vergi sonrası dağıtılan kar payları üzerinden de gelir vergisi kesintisi yapılacaktır.

2- Azaltılan sermayenin "hisse senedi ihraç primlerini(emisyon primlerini), hisse senedi iptal kararını, yasal yedekleri, statü yedekleri, olağanüstü yedekleri" içermesi:

Konu ile ilgili İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 05.12.2012 tarih ve 62030549-125[9-2012/58]-3132 sayılı özelgesinde, "...ödenmiş sermayenin olağanüstü yedek akçenin sermayeye ilave edilmesinden kaynaklanan kısmının geçmiş yıl veya cari dönem zararlarına mahsubu suretiyle sermaye azaltımına konu edilmesi kâr payı dağıtımı olarak değerlendirilmeyeceğinden vergi kesintisi yapılmaması gerektiği ...", Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 64597866-125[6-2013]-158 sayılı özelgesinde, "... yapılacak sermaye azaltımının; öncelikle, kurumlar vergisine ve vergi sonrası dağıtılan kazancın ise kâr dağıtımına bağlı vergi kesintisine tabi tutulacak hesaplardan karşılanması; sonra, sadece kâr dağıtımına bağlı vergi kesintisine tabi tutulacak hesapların kullanılması, son olarak

¹⁷ Fatih KAYNAK. a.g.e. ss.50-51.

¹⁸ Mustafa Kemal ARAN. a.g.e.

¹⁹ Emrah AYĞÜL. "Sermaye Azaltımında Vergilendirme". 4. Ağustos 2017.(www.alomaliye.com). Erişim tarihi:17 Mart 2020.

²⁰ Emrah AYĞÜL. a.g.e.

ise işletmeden çekilmesi halinde vergilendirilmeyecek olan aynı ve nakdi sermayenin işletmeden çekildiğinin kabulü gerekmektedir. ... önceki yıllarda şirket sermayesine eklenmiş olan emisyon primlerinin ve olağanüstü yedeklerin geçmiş yıl zararlarına mahsup edilmesi işleminde nakden veya hesaben bir ödeme bulunmadığından kâr payı dağıtımı olarak değerlendirilmemesi ve kâr payı dağıtımına bağlı vergi kesintisi yapılmaması ...”²¹. ve Gelir İdaresi Başkanlığı’nın 24.09.2013 tarih ve 64597866-125[19- 2013]-155 sayılı son özelgesinde, “ ...olağanüstü yedeklerin işletmeden çekilmesi halinde ise ortakların statüsüne göre kâr dağıtımına bağlı vergi kesintisi yapılacaktır.”²² şeklinde ifadelerine yer verilmiştir.

Hisse senedi ihraç primleri(emisyon primleri) ve hisse senedi iptal karları Kurumlar Vergisi Kanunu’na göre kurumlar vergisinden istisna kazançlar olup, sermaye şirketleri tarafından da bu kazançlar yedek akçe niteliğinde olduğu için sermayelerine de ekleyebilmektedirler. Bu nedenle sermaye şirketleri için de herhangi bir vergi yükü doğmamaktadır. Dolayısıyla, daha önce sermayeye eklenen bu tutarların sermaye azaltımı nedeniyle ortaklara iadesi veya şirketten çekilmesi halinde 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun(GVK) 75.maddesinin birinci fıkrası kapsamında şirkete konulan sermaye dolayısı ile elde edilen ve menkul sermaye iradı olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle de Gelir Vergisi Kanunu’nun 94. veya geçici 62. veya KVK’nun 15.ve 30.maddeleri dikkate alındığında bu tutarlar üzerinde gelir vergisi kesintisi yapılması gerekmektedir.

Vergi kanunlarımıza göre kurumlar vergisi sonrası şirketlerin elinde kalan kazançlar sadece dağıtım söz konusu olduğu zaman gelir vergisine tabi tutulmaktadır. Yasal, statü ve olağanüstü yedekler ise kurum kazancından hesaplanan

kurumlar vergisinin düşülmesi sonucu bulunan tutarlar üzerinden ayrılmaktadır. Bu tutarlar ise sermaye şirketlerince sermayelerine eklenebilmektedir. Yasal, statü ve olağanüstü yedeklerin sermayeye eklenmesi ise kar dağıtımı sayılmaktadır. Bu nedenle, vergi idaresinin yukarıda verilen görüşleri ve ilgili kanun maddeleri dikkate alındığında, söz konusu kalemlerin sermaye azaltımı nedeniyle ortaklara dağıtımı veya iade edilmesi durumunda, bu tutarlar üzerinden kar dağıtımına bağlı olarak gelir vergisi kesintisi yapılması gerekmektedir.

3- Azaltılan sermayenin “özel fonları (gayrimenkul ve iştirak hissesi satış kazançları, Ar-Ge fonu, ” içermesi:

Tekdüzen Hesap Planında “540 Özel Fonlar” hesabı “işletmede bırakılması ve tasarrufu zorunlu yasal fonlar ile diğer maksatlarla ayrılan fonlar bu hesapta izlenir” şeklinde tanımlanmaktadır. Sermaye şirketleri ise amortisman tabi iktisadi kıymetlerini yenilemek amacıyla satmaları nedeniyle elde etmiş oldukları kazançlarını(yenileme fonu), anlaşma veya sulh yoluyla ödemekten kurtulmuş oldukları borçlarını, sermaye tamamlama fonlarını, karlarından ayırmış oldukları girişim sermayesi fonlarını, vergiden istisna tutulan gayrimenkul ve iştirak satış kazançlarını, ar-ge ve yenilik faaliyetinde bulunmak için kanunla kurulan vakıflar ile uluslararası fonlardan aldıkları destekleri, bu hesapta izleyebilmektedirler. Fakat, sermaye şirketlerinin, amortisman tabi iktisadi kıymetlerini yenilemek amacıyla satmaları nedeniyle elde etmiş oldukları kazançlarını(yenileme fonunu), anlaşma veya sulh yoluyla ödemekten kurtulmuş oldukları borçlarını, sermaye tamamlama fonlarını ve karlarından ayırmış oldukları girişim sermayesi fonlarını, sermayelerine ekleme imkanları bulunmamaktadır. Dolayısıyla, belirtilen bu tutarların

²¹ İbrahim Burak KIZILSEKİLİ. a.g.e. s.148.

²² Fatik KAYNAK. a.g.e. s.48

sermaye azaltılmasında kullanılması söz konusu da değildir.

Bu çalışmada ise sadece “540 Özel Fonlar” hesabında izlenen “gayrimenkul ve iştirak satış kazançları ve ar-ge fonunun” sermaye azaltılmasında kullanılması durumunda karşılaşılabilecek vergisel sorunlar hakkında bilgi verilmiştir.

Konu ile ilgili İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı'nın, 05.12.2012 tarih ve 62030549-125[9-2012/58]-3132 sayılı özelgesinde “... ödenmiş sermayenin kurumlar vergisinden istisna edilen ve 21/04/2003 tarihinde sermayeye ilave edilen gayrimenkul satış kazancından kaynaklanan kısmının sermaye azaltımına konu edilmesi halinde, söz konusu kazancın sermaye hesabında kalması için aranılan yasal süre olan beş yıllık sürenin dolmasından sonra yapılması nedeniyle, sermaye azaltımı yoluyla işletmeden çekilen bu tutar için kurumlar vergisi hesaplanmayacak ve geçmiş yıl veya cari dönem zararlarına mahsubu nedeniyle de vergi kesintisi yapılmayacaktır. ...”²³ Gelir İdaresi Başkanlığı'nın 02.01.2012 tarih ve B.07.1.Gİ-B.4.34.16.01-KVK 5-32 sayılı özelgesinde “.... sermayeye eklenen kazançların beş yıl içinde sermaye azaltımı yoluyla işletmeden çekilmesi halinde, daha önce kurumlar vergisinden müstesna tutulmuş olan bu kazançların, işletmeden çekildiği yılın kazancı sayılarak kurumlar vergisine tabi tutulması ve kâr dağıtım hükümleri çerçevesinde ortakların statüsüne göre vergi kesintisi yapılması; beş yıllık sürenin bitiş tarihinden sonra sermaye azaltımı yapılması ve vergiden müstesna tutulan kazancın ortaklara dağıtılması durumunda ise kâr dağıtım hükümleri çerçevesinde ortakların statüsüne göre vergi kesintisi yapılması gerektiği ..”²⁴ şeklinde ifadelerine yer verilmiştir.

KVK'nun 5.maddesine göre kurumlar, en az iki tam yıl süreyle aktiflerinde yer alan taşınmazlar

ve iştirak hisseleri ile aynı süreyle sahip oldukları kurucu senetleri, intifa senetleri ve rüçhan haklarının satışından doğan kazançlardan; taşınmazlara ilişkin kazançların %50'si, iştirak hisseleri, kurucu senetleri, intifa senetleri ve rüçhan haklarının satışından doğan kazançların ise %75'i kurumlar vergisinden istisna tutulmuştur. Fakat, bu istisnanın satışın yapıldığı dönemde uygulanacağı ve satış kazancının istisnadan yararlanan kısmının satışın yapıldığı yılı izleyen beşinci yılın sonuna kadar pasifte özel bir fon hesabında tutulması gerektiği belirtilmiştir. Bununla birlikte ilgili maddede, kurumlar vergisinden istisna edilen bu kazançların beş yıl içinde sermayeye ilave dışında herhangi bir şekilde başka bir hesaba nakledilen veya şirketten çekilen ya da dar mükellef kurumlarca ana merkeze aktarılan kısım için uygulanan istisna dolayısıyla zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergilerin ziyaa uğramış sayılacağı belirtilmiştir.

Bu nedenle, vergi idaresinin yukarıda verilen görüşleri ve ilgili kanun maddeleri dikkate alındığında, sermaye şirketlerinin gayrimenkul ve iştirak hissesi satış kazançları sermayeye ilave ettikten sonra 5 yıl içinde bu kazançla isabet eden tutarlardan yararlanarak sermaye azaltımı yapmaları halinde, öncelikle bu tutarlar üzerinden kurumlar vergisi hesaplayacaklar ve kurumlar vergisi sonrası dağıtılan tutarlar üzerinden de gelir vergisi kesintisi yapmaları gerekmektedir. Bununla birlikte, sermayeye ilave edilen istisna kazançların sermaye şirketlerince, Kanunda belirtilen 5 yıllık sürenin dolmasından sonra (örneğin 7 yıl sonra) sermaye azaltımında kullanılması durumunda, azaltılan tutar üzerinden kar dağıtımına bağlı olarak sadece gelir vergisi kesintisi yapılacaktır.

Ar-ge faaliyetlerini yapmak amacıyla alınan tutarlar ile ilgili olarak ise 5746 sayılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi

²³ İbrahim Burak KIZILSEKİ. a.g.e. s.149.

²⁴ Fatih KAYNAK. a.g.e. s.49.

Hakkında Kanunun 3.maddesinin 7.fıkrasında, Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerinde bulunanların; kamu kurum ve kuruluşları, kanunla kurulan vakıflar ile uluslararası fonlardan aldıkları desteklerin özel bir fon hesabında tutulacağı, bu fonun, 193 sayılı Kanun ve 5520 sayılı Kanuna göre vergiye tabi kazancın ve ilgili yılda yapılan Ar-Ge harcaması tutarının tespitinde dikkate alınmayacağı, bu fonun, elde edildiği hesap dönemini izleyen 5 yıl içinde sermayeye ilâve dışında herhangi bir şekilde başka bir hesaba nakledilmesi veya şirketten çekilmesi halinde, zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergiler ziyaa uğratılmış sayılacağı hükme bağlanmıştır. Söz konusu fonların sermayeye ilave edilmesi ve daha sonra da sermaye azaltımı nedeniyle ortaklara dağıtılması veya şirketten çekilmesi ve 5 yıllık sürenin de dolmamış olması durumunda, öncelikle bu tutar üzerinden kurumlar vergisi hesaplanması ve ayrıca fon tutarından hesaplanan kurumlar vergisinin indirilmesi sonucu bulunacak tutardan da kâr payı dağıtımına bağlı gelir vergisi kesintisi yapılacağı²⁵ belirtilmektedir.

Bununla birlikte, söz konusu Kanunda belirtilen 5 yıllık sürenin dolmasından sonra (örneğin 8 yıl sonra) sermaye azaltımında ar-ge fonun kullanılması durumunda, azaltılan tutar üzerinden kar dağıtımına bağlı olarak sadece gelir vergisi kesintisi yapılacaktır.

4- Azaltılan sermayenin “geçmiş yıllar karlarını” içermesi:

Konu ile ilgili İzmir Vergi Dairesi Başkanlığı’nın 14.02.2008 tarih ve 176300/öz/229 sayılı ve Ankara Vergi Dairesi Başkanlığı’nın 21.02.2012 tarih ve 120[94-11/5]-264 sayılı özelgelerinde, “daha önceki yıllarda şirket sermayesine eklenmiş olan geçmiş yıl karlarının, şirketin sermaye

azaltımı yapması sebebiyle ortaklara dağıtılması durumunda da kar dağıtımına bağlı vergi kesintisi yapılması” şeklinde ifadelerine yer verilmiştir.²⁶ Ayrıca, GVK’nun 94/6-b bendi, KVK’nun 15/2 ve 30/3 fıkralarında kar payları üzerinden yapılacak vergi kesintisine ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Söz konusu maddelerin parentez içi hükümlerine göre ortaklara dağıtılmayan karların sermayeye eklenmesinin kar dağıtımı sayılmayacağı belirtilmiştir. Sermayeye ilave edilen karların, kar dağıtımı sayılmayıp vergilendirmemesinin amacı da şirketlerin sermaye yapılarını güçlendirmesini teşvik etmektir.²⁷

Bu nedenle, vergi idaresinin yukarıda verilen görüşleri ve ilgili kanun maddeleri dikkate alındığında, sermaye şirketlerinde daha önce kurumlar vergisine tabi tutulmuş olan geçmiş yıl kârlarının sermayeye ilave edilmesi ve daha sonra da sermaye azaltımı nedeniyle de ortaklara geri iadesi GVK’nun 75.maddesine göre menkul sermaye iradı sayıldığından ve üzerinden de GVK’nın 94 ve geçici 62. veya KVK’nın 15. ve 30. maddelerince gelir vergisi kesintisi yapılacaktır.

5- Azaltılan sermayenin “ortaklar tarafından sağlanan nakdi veya ayni sermayeyi” içermesi:

Konu ile ilgili Ankara Vergi Dairesi Başkanlığı’nın 21.02.2012 tarih ve 120[94-11/5]-264 sayılı özelgesinde, “... sermaye azaltımının, ortaklar tarafından nakden veya aynen yapılan ödemelerden kaynaklanması halinde, ortakların esas olarak işletmeye koydukları sermayeyi Türk Ticaret Kanunu hükümleri çerçevesinde geri almış olmaları nedeniyle mükellefiyet statüsüne bakılmaksızın vergilendirme işlemi yapılmayacaktır” ifadelerine yer vermiştir.²⁸ Bununla birlikte, Gelir

²⁵ Umut VARLI. a.g.e.

²⁶ Cemali OKTAY. a.g.e. s.133; Murat SARI ve Erol Cihan DERSİNLİOĞLU. a.g.e.

²⁷ Fatik KAYNAK. a.g.e. s.47.

²⁸ Cemali OKTAY. a.g.e. s.133.

İdaresi Başkanlığı'nın 31.01.2012 tarih ve B.07.1. GİB.4.34.16.01-GVK 94-388 sayılı özelgesinde de aynı ifadelerle yer verilmiştir.

Bu nedenle, vergi idaresinin yukarıda verilen görüşleri dikkate alındığında, sermaye şirketlerinde sermaye azaltımı, ortaklar tarafından daha önce nakdi veya aynı olarak konulan sermayeden kaynaklanması halinde herhangi bir gelir vergisi kesintisi yapılmayacaktır. Kısaca, bu tür durumlarda sermaye şirketleri, bir vergisel sorun ile karşılaşmayacaktır. Çünkü, sermaye şirketlerinin kuruluşu veya sermaye artırımında ortaklarca konulan nakdi veya aynı sermaye herhangi bir vergiye tabi tutulmamaktadır.

6- Azaltılan sermayenin “bilanço zararlarının mahsubunda” kullanılması:

Konu ile ilgili Kayseri Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 21.02.2012 tarih ve KV-20-195-28 sayılı özelgesinde, “... daha önce sermayeye eklenmiş olan değer artış fonunun geçmiş yıl zararlarına mahsubu işleminde, nakden veya hesaben bir ödeme bulunmamaktadır. Bu nedenle, üzerinden kurumlar vergisi hesaplanarak ödenen değer artış fonunun geçmiş yıl zararlarına mahsup edilmesi işlemi, kâr payı dağıtımı olarak değerlendirilmeyecek ve kâr payı dağıtımına bağlı vergi kesintisi yapılmayacaktır.”⁽⁹⁾ ve Gelir İdaresi Başkanlığı İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı Mükellef Hizmetleri Gelir Vergileri Grup Müdürlüğü'nün 05.12.2012 tarih ve 62030549-125[9-2012/58]-3132 sayılı özelgesinde de, “- Ödenmiş sermayenin yeniden değerlendirme artış fonlarının sermayeye ilave edilmesinden kaynaklanan kısmının sermaye azaltımına konu edilmesi halinde, sermaye azaltımına konu edilen tutar üzerinden Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 298.maddesinin Mülga “Yeniden Değerleme” başlıklı bölümünün birinci fıkrası uyarınca kurumlar vergisi hesaplanarak ödenmesi ancak sermayeye ilave edilen yeniden değerlendirme artış fonlarının geçmiş yıl

veya cari dönem zararlarına mahsubunda nakden veya hesaben bir ödeme bulunmadığından kâr payı dağıtımına bağlı vergi kesintisi yapılmaması gerekmektedir. - Ödenmiş sermayenin kurumlar vergisinden istisna edilen ve 21/04/2003 tarihinde sermayeye ilave edilen gayrimenkul satış kazancından kaynaklanan kısmının sermaye azaltımına konu edilmesi halinde, söz konusu kazancın sermaye hesabında kalması için aranan yasal süre olan beş yıllık sürenin dolmasından sonra yapılması nedeniyle, sermaye azaltımı yoluyla işletmeden çekilen bu tutar için kurumlar vergisi hesaplanmayacak ve geçmiş yıl veya cari dönem zararlarına mahsubu nedeniyle de vergi kesintisi yapılmayacaktır. - Ödenmiş sermayenin olağanüstü yedek akçenin sermayeye ilave edilmesinden kaynaklanan kısmının geçmiş yıl veya cari dönem zararlarına mahsubu suretiyle sermaye azaltımına konu edilmesi kâr payı dağıtımı olarak değerlendirilmeyeceğinden vergi kesintisi yapılmaması gerekmektedir.”²⁹ şeklinde ifadelerle yer verilmiştir

Daha önce de belirtildiği üzere sermaye şirketlerinde sermaye azaltımının yapılma nedenlerinden biri de bilanço zararlarının yok edilmesi veya bilançodan çıkarılmasıdır. Bu nedenle, vergi idaresini yukarıda verilen görüşleri dikkate alındığında, bilanço zararlarının yok edilmesi veya bilançodan çıkarılması amacıyla yapılacak sermaye azaltımında, ortaklara nakden veya hesaben herhangi bir ödeme yapılması söz konusu olmadığından, bu işlem kâr payı dağıtımı olarak değerlendirilmeyecek ve kâr payı dağıtımına bağlı gelir vergisi kesintisi de yapılmayacaktır.

Sermaye şirketlerinin sermaye azaltımına gitmeleri durumunda ise yapmaları gereken kurumlar veya gelir vergisi kesintilerine ilişkin işlemleri ve bu işlemlere ait muhasebe kayıtları, vergi idaresinin vermiş olduğu görüşler doğrultusunda aşağıdaki şekilde yapılacaktır.

²⁹ Salih BAYRAM. a.g.e. s.68.

Örnek; ABC Oyuncak Üretim A.Ş., Nisan 2020 de corona virüsün Türkiye’yi olumsuz etkilemesi ve bu nedenle de ihracatının azalmasından dolayı küçülmeye ve 500.000 TL olan sermayesini 300.000 TL azaltıp, ortaklarına dağıtmaya veya iadesine karar vermiştir. Ayrıca, şirket sermaye azaltımı işlemlerinde vergi idaresinin zaman za-

man yayımlamış olduğu özeldelerde yer alan görüşlerini dikkate alarak yapmaya karar vermiştir. Bu nedenle ABC A.Ş., sermaye azaltımında daha önceki tarihlerde sermayesine eklemiş olduğu sermaye unsurlarını ve sıralamasını aşağıdaki şekilde belirlemiştir.

Sıra	Sermaye Unsurları	Tutar
1	Sermaye düzeltmesi olumlu farkları	40.000 TL
2	Yeniden değerlendirme artışı	60.000 TL
3	Gayrimenkul ve iştirakler satış kazancı istisna tutarı (Haziran 2014’de alınan kararla sermayeye eklenmiş)	80.000 TL
4	Ar-ge fonu(Nisan 2018’de sermaye eklenmiş)	50.000 TL
5	Geçmiş yıllar karları	25.000 TL
6	Yasal ve olağanüstü yedekler	15.000 TL
7	Nakdi/ayni sermaye(ortaklarca kuruluş aşmasında sağlanmış)	30.000 TL

ABC Oyuncak Üretim A.Ş.’nin, azaltacağı 300.000 TL’lik sermayeyi ortaklara dağıtmaya veya geri iadesine karar vermesi halinde yapması gereken hesaplamalar ve muhasebe kaydı ise aşağıdaki şekilde olacaktır;

1-Sermaye düzeltmesi olumlu farkları; üzerinden önce *8.800 TL kurumlar vergisi* (40.000 TL x 0.22) kesintisi sonra ise 31.200 TL olan kalan tutar üzerinden (31.200 TL = 40.000 TL - 8.800 TL), *4.680 TL gelir vergisi* (31.200 TL x 0.15) kesintisi yapılacaktır.

2-Yeniden değerlendirme artışı; üzerinden önce *14.520 TL kurumlar vergisi* (60.000 TL x 0.22) kesintisi sonra ise 45.480 TL olan kalan tutar üzerinden (45.480 TL = 60.000 TL - 14.520 TL), *6.822 TL gelir vergisi* (45.480 TL x 0.15) kesintisi yapılacaktır.

3-Gayrimenkul ve iştirakler satış kazancı istisna tutarı; kanunlarda belirtilen 5 yıllık sürenin geçmesinden dolayı 80.000 TL üzerinden sadece *12.000 TL gelir vergisi* (80.000 TL x 0.15) kesintisi yapılacaktır.

4-Ar-ge fonu; Nisan 2018’de sermaye eklenmiş olduğundan (kanundaki 5 yıllık sürenin geçmemesi söz konusu) dolayı üzerinden önce *11.000 TL kurumlar vergisi* (50.000 TL x 0.22), sonrada kalan tutar olan 39.000 TL üzerinden (50.000 TL - 11.000 TL), *5.850 TL gelir vergisi* (39.000 TL x 0.15) kesintisi yapılacaktır. Ayrıca, zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergi tutarı üzerinden vergi ziyai cezası hesaplanması gerekir. Bu çalışmada bu cezanın olmadığı varsayılmıştır³⁰.

5-Geçmiş yıllar karları; 25.000 TL üzerin-

³⁰ Eğer söz konusu vergi ziyai cezası hesaplanır ise bu ceza tutarının, “689 Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar(--kanunen kabul edilmeyen gider olarak)” hesabının borçlandırılarak, “369 Ödenecek Diğer Yükümlülükler” hesabının da alacaklandırılarak mevcut hesap planımızda izlenmesini tavsiye ediyoruz. Literatür incelendiğinde vergi ziyai cezalarının “770 Genel Yönetim Giderleri” hesabı borçlandırılarak, “360 Ödenecek Vergi ve Fonlar veya 368 Vadesi Geçmiş, Ertelenmiş Taksitlendirilmiş Vergi ve Diğer Yükümlülükler” hesaplarının alacaklandırılarak izlendiği tespit edilmiştir. Bunun doğru olmadığı kanaatindeyiz. Çünkü, hesaplara ilişkin tanımlamalar veya açıklamalar incelendiğinde, bu durum net bir şekilde görülecektir. Ayrıca, 360 veya 368 kodlu hesaplarda vergi ziyai tutarlarının izlenmesi, finansal analizlerde yorum hatalarına neden olabilir.

den sadece 3.750 TL gelir vergisi (25.000 TL x 0.15) kesintisi yapılacaktır.

6-Yasal ve Olağanüstü yedekler; 15.000 TL üzerinden sadece 2.250 TL gelir vergisi (15.000 TL x 0.15) kesintisi yapılacaktır.

7-Nakdi/ayni sermaye(ortaklarca kuruluş aşmasında sağlanmış); ortakların esas olarak şirkete koydukları sermayeyi TTK hükümleri çerçevesinde geri almış olmaları nedeniyle herhangi bir vergi kesintisi yapılmamaktadır.

500 SERMAYE	300.000	
01-Sermaye düzeltmesi olumlu farkları	40.000	
02-Yeniden değerlendirme artışı	60.000	
03-Gayrimenkul ve iştirakler satış kazancı istisnası	80.000	
04-Ar-ge fonu	50.000	
05-Geçmiş yıllar karları	25.000	
06-Yasal ve Olağanüstü yedekler	15.000	
07-Nakdi/ayni sermaye	30.000	
331 ORTAKLARA BORÇLAR		230.328
360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR		69.672
01-Kurumlar Vergisi	34.320	
02- Gelir Vergisi	35.352	
---Sermaye azaltımı nedeniyle yapılan muhasebe kaydı		

SONUÇ

Vergi idaresinin sermaye azaltımı ile ilgili çeşitli tarihlerde sunmuş oldukları özgelgelerinde yer alan, "sermaye azaltımının öncelikle, kurumlar vergisine ve vergi sonrası dağıtılan kazancın ise kâr dağıtımına bağlı gelir vergisi kesintisine tabi tutulacak hesaplardan, sonra da kâr dağıtımına bağlı gelir vergisi kesintisine tabi tutulacak hesaplardan, son olarak da şirketten çekilmesi halinde vergilendirilmeyecek ayni ve nakdi sermaye unsurlarından karşılanması gerektiği", şeklinde yapmış oldukları sıralama görüşüne katılmamaktayız. Çünkü, sermaye dağıtımının nasıl yapılacağına ilişkin yetki, yayımlanan kanunlarda vergi idaresine değil, şirket genel kuruluna verilmiştir. Söz konusu durum TTK'nın 473.maddesinde "bir anonim şirket, sermayesini azaltarak, azaltılan kısmın yerine geçmek üzere bedelleri tamamen ödenecek yeni paylar çıkarmıyorsa, genel kurul esas sözleşmenin gerektiği şekilde

değiştirilmesini karara bağlar. Genel kurul toplantısına ilişkin çağrı ilanlarında, mektuplarda ve internet sitesi bildirimlerinde, sermaye azaltılmasına gidilmesinin sebepleri ile azaltmanın amacı ve azaltmanın ne şekilde yapılacağı ayrıntılı bir şekilde ve hesap verme ilkelerine uygun olarak açıklanır.", şeklinde net bir şekilde belirtilmiştir. Ayrıca, yasal düzenlemelerde bazı öz kaynak kalemlerinin(enflasyon düzeltme farkları, değer artış fonları, sermaye ve kar yedekleri, geçmiş yıllar karları gibi) sermaye eklenmesinde herhangi bir vergilendirme öngörülmemişken, yani herhangi bir vergisel sorun çıkmaz iken, bu sermaye unsurlarının sermaye azaltımında kullanılması durumunda herhangi bir vergilendirmenin yapılmaması gerektiği kanaatindeyiz. Çünkü, bu konuda vergi kanunlarında da açık bir hüküm bulunmamaktadır. Ayrıca, çalışmamızda yer alan şirket 300.000 TL sermaye azaltımına karar verdiğinde toplam 69.672 TL tutarında bir vergi

ödemek zorunda kalmaktadır. Bu tutar, sermaye azaltımına karar verilen tutarın %23'ne (69.672 TL/300.000 TL) denk gelmektedir. Bu nedenle, zor günler geçiren bir şirketin ve ortaklarının bu şekilde cezalandırılmasını doğru bulmuyoruz.

Bu nedenlerden dolayı, sermaye şirketlerinin sermaye azaltımında karşılaşılabilecekleri vergisel sorunları ortan kaldırmak veya azaltmak ve hangi sermaye unsurlarının dağıtımına öncelik verilmesi gerektiğine ilişkin vergi kanunlarında özel bir düzenlemenin yapılması gerekmektedir. Bu düzenlemenin yapılmaması durumunda ise vergi idaresinin konu ile ilgili hemen bir tebliğ veya sirküler yayınlanmasında fayda bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- ARAN, M. K. (2016). “Kurumlar Vergisi Mükelleflerinde Sermaye Azaltımının Vergisel Boyutu”. E-Yaklaşım. Sayı:281. Mayıs.
- AYGÜL, E. “Sermaye Azaltımında Vergilendirme”. 4. Ağustos 2017.(www.alomaliye.com). Erişim tarihi:15 Mart 2020.
- BAŞAK, L. (2018). “Anonim Şirketlerin Sermaye Azaltımına Gitmesi Durumunda Ortaya Olan Dar Mükellefiyete Tâbi Kurumlara Yapılacak Ödemeler Üzerinden K.V.K.’nın 30’uncu Maddesine Göre Tevkifat Yapılacak mı?”. Vergi Sorunları Dergisi. Sayı:361. Ekim.
- BAYRAKTAR, İ. K. (2015). “Sermaye Piyasası Mevzuatında Yer Alan Sermaye Azaltımı Şartlarının Doğurduğu Sakınca”. Vergi Dünyası Dergisi. Sayı:405. Mayıs.
- BAYRAM, S. (2016). “Anonim Şirketlerde Sermayenin Azaltılması ve Ortaya Çıkabilecek Vergisel Yükümlülükler”. Vergi Dünyası Dergisi. Sayı:424. Aralık.
- DEĞER, A. A. “Şirketlerde Sermaye Azaltımının Vergisel Boyutu”. (https://www.verginet.net/dtt/1/sermaye-azaltimi-vergi.aspx). Erişim tarihi: 21 Mart 2020.
- DİKMEN, B. (2018). “6102 sayılı TTK Çerçevesinde Sermaye Azaltımı ve Sermaye Kaybı”. Vergi Dünyası Dergisi. Sayı:441. Mayıs.
- DOĞAN, Z. (2020) “Sermaye Tamamlama Fonun Muhasebeleştirilmesine İlişkin Öneriler”. Vergi Raporu Dergisi. Sayı:245. Şubat.
- ERCAN, İ. (2012). “Sermaye Azaltımı ve Vergisel Açından Değerlendirilmesi”. Mali Çözüm Dergisi. Temmuz-Ağustos.
- ERDAĞ, N. “Şirketlerde Sermaye Avans Bedelinin Hukuki Boyutu”. (https://www.nevzaterdag.com/sirketlerde-sermaye-avans-bedelinin-hukuki-boyutu/). Erişim tarihi: 08 Kasım 2019.
- KALAYCI, S. (2014). “Sermaye Kaynakları İle Geçmiş Yıl Zararlarının Sermaye Azaltımında Kullanılması Nedeniyle Doğacak Vergisel Yükümlülükler”. Vergi Raporu Dergisi. Sayı:175. Nisan.
- KAYA, M. G. ve AKÇAY, A. (2016). “Sermaye Azaltımının Vergilendirilmesi ve Muhasebeleştirilmesi”. Vergi Raporu Dergisi. Sayı:204. Eylül.
- KAYNAK, F. (2016). “Kurumlar Vergisi Mükelleflerinde Sermaye Azaltımının Vergisel Boyutu”. Vergi Raporu Dergisi. Sayı:199. Nisan.
- KIZILSEKİLİ, İ. B. (2016). “İşletme Zararının Sermaye Azaltımı Yoluyla Karşılanmasının”, Vergi ve Muhasebe Uygulamaları Yönünden Sonuçları”. Vergi Raporu Dergisi. Sayı:201. Haziran.
- ÖZDOĞRULAR SMMM Ltd. “Sermaye Artırımı, Sermaye Azaltımı ve Eş Zamanlı Sermaye Azaltımı ve Artırımının Hukuki ve Vergisel Boyutu”. (https://www.ozdogrular.com/v1/content/view/39772/). Erişim tarihi: 12 Mart 2020.
- SARI, M. ve DERSİNLİOĞLU, E. C. (2016). “Sermaye Azaltımının Vergilendirilmesi ve Muhasebeleştirilmesi”, E-Yaklaşım. Sayı:282. Haziran.

- SARIGÜL, S. (2014). “Sermaye Azaltımında Geçmiş Yıl Zararlarının Kullanılması ve Ortaya Çıkan Vergisel Sonuçlar”. E-Yaklaşım. Sayı:257. Mayıs.
- VARLI, U. (2013). “Şirketlerde Sermaye Azaltımının Vergisel Boyutu”. E-Yaklaşım. Sayı:245. Mayıs.
- YAYLA, E ve BAYAR, E. (2019). “Anonim Şirketlerin Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Yapacağı Sermaye Azaltımının Vergisel Sonuçları”, Vergi Dünyası Dergisi. Sayı:450. Şubat.
- YILDIRIM, E. ve KAPLAN, S. (2018). “Anonim Şirketlerin Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Yapacağı Sermaye Azaltımının Muhtemel Vergisel Sonuçlar”. E-Yaklaşım. Sayı:302. Şubat.